

Perspective francofone evocate de „un cetățean al Francofoniei“

Perspectives francophones d'«un citoyen de la Francophonie»

Maria Niculescu

Există alegeri în viață care ne duc spre destinații la care nu ne-am gândit niciodată. Acesta a fost cazul meu, cu alegerea limbii franceze ca limbă străină în timpul studiilor secundare în satul meu natal din România. Discursul elocvent și emoționant al profesorilor mei care nu pierdeau nicio ocazie pentru a ne reaminti șansa noastră de a învăța „limba Luminilor“ m-a marcat pentru totdeauna. Am înțeles mai bine de-a lungul timpului profunzimea mesajului lor prin lecturile mele, dar mai ales prin întâlnirile cu personalități din generația părinților mei, pentru care citirea unei cărți sau reviste în franceză, pe care și-o împrumutau între ei în plină perioadă totalitară, era un moment de bucurie, de plăcere intelectuală, de libertate, cum era și un semn de rezistență și o formă de revanșă împotriva unui sistem care le-a confiscat totul, în afara culturii și spiritului de libertate.

Il y a des choix dans la vie qui nous portent vers des destinations auxquelles on n'a jamais pensé. Ce fut mon cas, avec le choix du français comme langue étrangère lors de mes études secondaires dans mon village natal en Roumanie. Le discours éloquent et touchant de mes enseignants qui nous rappelaient quotidiennement notre chance d'apprendre «la langue des Lumières» a marqué pour toujours mon esprit. J'ai compris mieux au fil du temps la profondeur de leur message, par mes lectures, mais surtout par mes rencontres avec des personnalités de la génération de mes parents et beaux-parents pour lesquelles la lecture d'un livre ou d'une revue française, qu'ils faisaient circuler entre eux en pleine période totalitaire, était un moment de bonheur, de plaisir intellectuel, de liberté et aussi... un signe de résistance et une forme de revanche vis-à-vis d'un système qui leur avait tout confisqué, sauf leur culture et leur esprit de liberté. Chaque fois quand sont évoquées

M-am convins că nu neapărat volumul de resurse, ci capacitatea unei organizații de a inova, de a propune sau de a sprijini țările membre în promovarea unor modele alternative de dezvoltare, adaptate contextelor naționale, este factorul de diferențiere între instituțiile internaționale, este pârghia de emergență și consolidare a țărilor beneficiare și, odată cu ele, a limbii pe care acestea o practică.

De fiecare dată când sunt evocate valorile limbii franceze și ale culturii – putem spune chiar ale civilizației – pe care a inspirat-o, mă gândesc cu tandrețe și recunoștință înaintea de orice la generația profesorilor și a părinților mei. Poate că tocmai acest spirit al umanismului, demnității, libertății, modernității purtate și prin ei de „limba lui Voltaire“ (și a atâtor alte spirite luminate și luminoase), traversând și timpuri, și spații, a influențat și alegerile mele personale și profesionale.

Francofonia se consolidează acționând

Evenimentele din '89 au permis revenirea României spre prietenii săi istorici, și în primul rând, Franța. Nenumărate proiecte bilaterale și multilaterale au fost inițiate în cele mai diverse domenii (învățământ, cultură, administrație publică, afaceri etc.) și realizate în limba franceză, care oferea avantajele unei limbi moderne, încurajând schimbarea și progresul. În acest context, am început să practic franceza, mai întâi ca profesor de gestiune la filialele și institutele francophone care au apărut în universitățile românești și mai apoi ca responsabil al unor astfel de structuri, în România și în alte țări din spațiul francophon. Aceste filiale/institute sunt unele dintre exemplele cele mai de succes ale emergenței mișcării universitare francophone în România. Ele au fost rezultatul mobilizării și acțiunii energice ale unui grup de tineri profesori francofoni și ale punerii în aplicare a unor politici instituționale, inovatoare pentru acea vreme, care au permis organizarea într-un timp record de filiale prin cooptarea a sute de studenți. Francofonia a contribuit astfel, în mod activ, la formarea cadrelor capabile să gestioneze procesul schimbării, să consolideze statul de drept, să restructureze aparatul administrativ. Aceste filiale au furnizat, în același timp, cadre capabile să sprijine eforturile de investiții ale întreprinderilor francophone instalate în țară. Francofonia a fost, de asemenea, una dintre primele organizații internaționale la care au aderat o mare parte dintre țările din fostul bloc comunist, printre care

Je suis persuadée que ce n'est pas nécessairement le volume des moyens, mais la capacité d'une organisation de proposer ou de soutenir les pays dans la mise en place des modèles alternatifs de développement, adaptés aux contextes nationaux, qui est le facteur de différenciation entre les institutions internationales, le levier d'émergence et de consolidation des pays bénéficiaires et en même temps de la langue qu'ils pratiquent.

les valeurs de la langue française et de la culture - même de la civilisation - qu'elle a inspirée, je pense avec tendresse et reconnaissance à cette génération de mes professeurs et de mes parents. C'est peut-être justement cet esprit d'humanisme, de dignité, de liberté, de modernité de «la langue de Voltaire» (et propre à autant d'autres esprits éclairés et lumineux) qui, en transcendant le temps et l'espace, a influencé mes choix personnels et professionnels.

La Francophonie se consolide en agissant

Les événements de '89 ont permis le retour de la Roumanie vers ses amis historiques, et tout d'abord la France. De nombreux projets bilatéraux et multilatéraux ont été initiés dans les domaines les plus divers (enseignement, culture, administration publique, affaires, etc.) et réalisés en langue française, qui avait les avantages d'une langue moderne, encourageant le changement et le progrès. Dans ce contexte,

j'ai commencé à pratiquer le français, tout d'abord, en tant qu'enseignante de gestion dans les filières et les instituts francophones qui avaient fait leur apparition dans les universités roumaines, et ensuite comme responsable de telles structures en Roumanie et dans d'autres pays de l'espace francophone. Ces filières/instituts sont un des exemples les plus réussis d'émergence du mouvement francophone universitaire en Roumanie. Elles ont été le fruit de la mobilisation et de l'action énergique d'un groupe de jeunes enseignants francophones et de la mise en place des politiques d'établissements, novatrices pour l'époque, qui ont permis l'organisation en un temps record des formations en français en y intégrant des centaines d'étudiants. La Francophonie a ainsi activement contribué à la formation de cadres capables de gérer le processus de changement, de renforcer l'État de droit et de restructurer l'appareil administratif. Ces filières ont, en même temps, fourni des cadres capables de soutenir les efforts d'investissement des entreprises francophones installées dans le pays. La Francophonie a été également l'une des premières organisations internationales auxquelles une grande partie des pays de l'ancien bloc communiste ont adhéré,

În științele umaniste și sociale se pune serios sub semnul întrebării cvasi-monopolul „globish-ului”, care este pentru limbă ceea ce fast-food-ul este în gastronomie! Astăzi, dezvoltarea inteligenței artificiale permite realizarea unor traduceri automate din ce în ce mai performante, care ar putea schimba rapid și profund situația prin deschiderea accesului la publicații în aproape orice limbă. Aceasta reprezintă, probabil, „zorii multilingvistului” în care franceza își are locul incontestabil.

bineînțeles și România. Francofonia a fost pentru aceste țări o alegere de suflet, care a contribuit la dinamica națională și a integrării regionale și europene.

Colaborarea cu Agenția Universitară a Francofoniei (AUF) și cu diferitele ambasade ale țărilor francofone, în special cea a Franței, a fost un ajutor valoros pentru noi la acea vreme, dar dinamica a fost insuflată din interior de acești profesori excelenți, cărora doresc să le aduc un omagiu cu ocazia celei de-a treizecea aniversări a Francofoniei din România. Cam în aceeași perioadă, am trăit și prima mea experiență francofonă în afara țării, care m-a marcat puternic, la Conakry (Guinea), unde în calitate de expert al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), m-am confruntat cu dramatismul neputinței de a găsi soluții viabile și rapide împotriva subdezvoltării.

Ideea vine vorbind

Consolidarea francofoniei universitare se face nu numai prin formare, ci și prin cercetare sau, mai bine spus, ar trebui să înceapă cu cercetarea. Intruziunea în ultimele două decenii a unei limbi dominante, limba engleză, a fost ca un tsunami pentru cercetarea în franceză și, în general, pentru cercetarea în limbile naționale. Aș vrea să fiu bine înțeleasă de la început. Nu fac o opoziție între limba franceză și limba engleză, considerată, cu toate subtilitățile și cu bogăția ei, o limbă de care sunt atașată, de asemenea. Contest categoric ideea că o cercetare de vârf se poate face numai în limba engleză, așa cum am înțeles atunci când profesori francofoni nativi, stăpânind insuficient aceste subtilități ale limbii engleze, predau studenților, ei înșiși francofoni, în „globish”; această limbă utilitară, săracă și fără nuanțe.

În domeniul cercetării, nu limba propriu-zisă, franceza sau oricare altă limbă națională, este în joc, ci rolul ei în

y compris, bien sûr, la Roumanie. La Francophonie était pour ces pays un choix dicté par l'âme, qui a contribué à la dynamique nationale et à l'intégration régionale et européenne.

La collaboration avec l'Agence universitaire de la francophonie (AUF) et les différentes ambassades des pays francophones, notamment celle de la France, furent pour nous une aide précieuse à l'époque, mais la dynamique était insufflée de l'intérieur par ces excellents professeurs auxquels je souhaite rendre hommage à l'occasion du 30ème anniversaire de la Francophonie en Roumanie. Dans la même période, à peu près, j'ai vécu ma première expérience à l'extérieur du pays, qui m'a fortement marquée, à Conakry (Guinée), où en tant qu'expert de l'Organisation des Nations unies pour le développement industriel (ONUDI), j'étais confrontée au drame de l'impuissance à trouver des solutions viables et rapides au sous-développement.

L'idée vient en parlant

La consolidation de la Francophonie universitaires se fait non seulement par la formation, mais aussi par la recherche ou, plus précisément, elle devrait commencer par la recherche.

L'intrusion, au cours des deux dernières décennies d'une langue dominante, l'anglais, fut comme un tsunami pour la recherche en français, et plus globalement pour la recherche dans les langues nationales. J'aimerais être bien comprise dès le départ. Je n'oppose pas le français à l'anglais, considéré, avec toutes ses subtilités

et sa richesse, comme une langue à laquelle je suis aussi attachée. Je conteste catégoriquement l'idée que la recherche de pointe ne peut être faite qu'en anglais, comme je doute, lorsque les enseignants francophones natifs, maîtrisant insuffisamment ces subtilités de l'anglais, enseignent aux étudiants eux-mêmes francophones en «globish», cette langue utilitaire, pauvre et sans nuances.

Dans le domaine de la recherche, ce n'est pas la langue elle-même, le français ou toute autre langue nationale, qui est en jeu, mais son rôle en qualité de «médium» dans lequel les chercheurs perçoivent la réalité environnante, identifient les problèmes contextuels, s'interrogent, formulent leurs hypothèses, portent des jugements intellectuels. Il s'agit principalement de son rôle dans la naissance d'idées, puisque «la langue est la seule qui permet aux théories et aux idées de quitter le chaos des cellules nerveuses et de parvenir au monde extérieur» (selon Walter Krämer «Langue mère, moteur de la créativité de la pensée», *Trivium*, Journal franco-allemand des sciences humaines et sociales, n° 15/2013). Le conseil de Heinrich von Kleist dans son «Élaboration progressive des idées par la parole» mérite également d'être rappelé: «Quand vous voulez savoir quelque chose et que vous ne pouvez pas le faire par la méditation,

calitate de „medium“ în care cercetătorii percep realitatea înconjurătoare, identifică problemele contextuale, se ches-tionează, își formulează ipotezele, fac judecăți intelectuale. Este vorba mai ales de rolul ei în nașterea ideilor, întru-cât „limba este singura care permite teoriilor și ideilor de a părăsi haosul celulelor nervoase și de a parveni la lumea exterioară“ (potrivit lui Walter Krämer, „Limba maternă, motor al creativității gândirii“, *Trivium*, Revista franco-ger-mană de științe umane și sociale, nr. 15/2013). Sfatul pe care-l dădea Heinrich von Kleist în eseu „Elaborarea progresivă a ideilor prin vorbire“ merită și el reamintit: „Când vrei să știi ceva și nu poți s-o faci prin meditație, atunci te sfă-tuiesc, drag și savant prieten, să vorbești cu prima persoană care se prezintă la tine“, căci, spune autorul (parafrazând maxima franceză „pofta vine mâncând“), „ideea vine vorbind“.

Dar consecințele acestui monopol al limbii engleze în cercetare sunt mult mai profunde, întru-cât el a impus și un model format de cercetare de tip anglo-saxon, a influențat în multe domenii ale științei procesul de producere a cunoștințelor și modul de a vedea lumea, conducând adesea la îndepărtarea domeniilor de cercetare de realitățile contextuale, de universul socio-cultural național. În plus, valorizarea și condiționarea evoluției carierelor universitare de publicațiile în engleză au modificat profund cultura de recrutare în învățământul superior, cu rezultate nu întotdeauna probante.

Am în vedere, printre altele, „biblia“ noii gestiuni publice („New public management“), care și-a arătat din nou limitele în actuala criză, sau pe cea a standardizării/normalizării. În contabilitate de exemplu, normalizarea, un proces care este atât politic, cât și tehnic, desfășurat aproape exclusiv în limba engleză, poartă în filigran un mod special de a gândi lumea, influențează alegerile de afaceri, relațiile sociale, cu anumite efecte asupra vieții economice și sociale. Cu toate acestea, puține voci ale cercetătorilor români (francofoni sau nu) au subliniat incoerența acestor standarde față prioritățile și contextul local. Mai mult, s-au alocat fonduri semnificative pentru promovarea standardelor internaționale de contabilitate pentru IMM-uri, care nu au acces la piața financiară! Ele nu urmează o logică financiară, ci o logică de familie și patrimonială. Ele sunt ancorate în realitățile locale. Deci, de ce atât de multe eforturi de cercetare legate de piețele financiare și standardele internaționale de contabilitate, în locul preocupării pentru finanțarea IMM-urilor, antreprenoriat, management de proiect, dezvoltare locală, economie socială, economie circulară și ecologică etc.?

Am avut șansa să colaborez cu centre de cercetare francofone, printre care Centrul de cercetare în contabilitate al

Dans les sciences humaines et sociales, on remet sérieusement en cause le quasi-monopole du globish qui est à la langue ce que le fast-food est à la gastronomie!

Aujourd'hui, le développement de l'intelligence artificielles permet de proposer des logiciels de traduction automatique de plus en plus performants qui pourraient changer rapidement et profondément la situation en ouvrant l'accès à des publications dans à peu près toutes les langues. C'est peut-être l'aube du multilinguisme dans lequel le français a, incontestablement, toute sa place.

alors je vous conseille, cher et savant ami, de parler à la première personne qui se présente à vous», parce que, dit l'auteur (en paraphrasant la maxime française selon laquelle l'appétit vient en mangeant), «l'idée vient en parlant».

Mais la conséquence de ce monopole de la langue anglaise dans la recherche est beaucoup plus profonde, car il a imposé également un modèle formaté de recherche de type anglo-saxon, a influencé dans de nombreux domaines de la science le processus de production des connaissances et la manière de voir le monde, en conduisant parfois à un éloignement des domaines de recherche, des réalités contextuelles, de l'univers socioculturel national. De surcroît, la valorisation et le conditionnement de l'évolution des carrières universitaires par les publications en anglais ont profondément changé la culture du recrutement dans l'enseignement supérieur, avec des résultats qui ne sont pas toujours probants. Je pense, entre autres, à la «bible» de la nouvelle gestion publique (le «New public management»), qui a montré une fois

de plus ses limites dans l'actuelle crise, ou celle de la standardisation/normalisation. En comptabilité, par exemple, la normalisation comptable, un processus à la fois politique et technique, réalisé presque exclusivement en anglais, porte en filigrane une manière particulière de penser le monde, qui influence les choix des entreprises, les rapports sociaux, avec des effets certains sur la vie économique et sociale. Cependant, rares sont les voix des chercheurs roumains (francophone ou non) qui ont mis en exergue l'incohérence de ces normes avec les contextes locaux. Pire encore, des financements importants ont été alloués pour promouvoir les normes comptables internationales pour les PME qui n'ont pas accès au marché financier! Elles n'obéissent pas à une logique financière mais familiale et patrimoniale. Elles sont ancrées dans le tissu local. Alors pourquoi tant d'efforts de recherche sur les marchés financiers et les normes comptables internationales et ne pas s'interroger sur le financement des PME, l'entrepreneuriat, la gestion des projets, le dévelop-

Îndrăznesc să spun că datorită acestei supunerii arabe la modele de gândire anglo-saxone „de import”, în multe domenii de cercetare am ratat o oportunitate unică, aceea de a identifica adevăratele probleme ale acestor decenii de schimbare și de a propune modele adecvate de dezvoltare, bazate pe principiile unei abordări pozitive, capabile să inducă soluții în conformitate cu realitățile naționale.

Conservatorului Național de Arte și Meserii (CNAM), Paris, care promovează paradigme diferite din același domeniu al contabilității, dar al căror interes este astăzi mai mult decât evident, pentru a nu aminti decât rolul contabilității în promovarea unor întreprinderi ecologice și sociale. Ele n-au găsit decât un slab ecou în cercetarea și mai ales în practica românească.

În fața unor realități care busculează țara noastră, ca de altfel și alte țări francofone, și a dificultăților din viața de zi cu zi a unui mare număr de concetățeni, o nemulțumire intelectuală tributară creativității și inovației noastre scăzute în aceste domenii ar putea insufla dorința unui nou început. Acest nou început ar putea demara cu ieșirea din capcana gândirii formate și deschiderea cercetării către arii lingvistice, pentru a profita de avantajele multilingvistului în producerea și diseminarea cunoștințelor științifice. Punctul meu de vedere poate fi, de asemenea, extins la alte științe umaniste și sociale, care nu sunt abilitate să producă reguli universale și predictive.

Limba se impune inovând

Francofonia s-a bazat inițial pe avantajele de a avea o limbă în comun, limba franceză. Spus prozaic, s-a bazat pe facilitatea de comunicare între țările membre, ceea ce oferă un loc de dezbateră și de schimb, cu un accent mai pronunțat pe dimensiunea culturală. Această bună bază relațională a Francofoniei a evoluat de-a lungul timpului, deschizându-se spre teme care nu sunt preocupante exclusiv pentru țările francofone, teme orientate mai mult spre solidaritate, drepturile omului, economie, dezvoltare digitală, dezvoltare durabilă, căutarea unui echilibru economic și social. Folosirea aceleiași limbi facilitează dialogul și schimbul în toate domeniile pe care le-am menționat, inclusiv în domeniul afacerilor. Prin tranziții succesive, Francofonia a evoluat de la

pement local, l'économie sociale, l'économie circulaire et écologique, etc.? J'ai eu la chance de collaborer avec des centres de recherche francophones, dont le Centre de recherche comptable du Conservatoire national des arts et métiers (CNAM), à Paris, qui promeut des paradigmes différents dans le domaine de la comptabilité, dont l'intérêt est plus qu'évident aujourd'hui, pour ne rappeler que le rôle de la comptabilité dans la promotion des entreprises vertes et sociales. Ils n'ont trouvé qu'un faible écho dans la recherche et surtout dans la pratique roumaine.

Devant certaines réalités qui bousculent notre pays, comme par ailleurs d'autres pays de l'espace francophone et les difficultés de la vie courante du plus grand nombre de nos concitoyens, une insatisfaction intellectuelle due à notre faible créativité et innovation dans ces domaines, pourrait nous insuffler le désir d'un nouveau départ. Ce nouveau départ pourrait commencer par la sortie du piège d'une pensée formatée «à l'anglo-saxonne» et l'ouverture de la recherche vers d'autres aires linguistiques, pour profiter

des atouts du multilinguisme dans la production et la diffusion des connaissances scientifiques. Mon propos peut d'ailleurs être étendu à l'ensemble des sciences humaines et sociales, sciences qui n'ont pas vocation à produire des règles universelles et prédictives.

La langue s'impose en innovant

La Francophonie reposait au départ sur les avantages d'avoir une langue en partage, le français. Disons plus prosaïquement sur une facilité de communication entre les pays membres, ce qui permet d'offrir un lieu de débats et d'échanges, avec un accent plus marqué

sur la dimension culturelle. Cette bonne base relationnelle de la Francophonie a évolué avec le temps en s'ouvrant plus largement sur des thèmes qui ne préoccupent d'ailleurs pas exclusivement les pays francophones, plus ciblés vers la solidarité, les droits de l'Homme, l'économie, le numérique, le développement durable, la recherche d'un équilibre économique et social. Le partage de la même langue facilite le dialogue et les échanges dans tous les domaines que je viens d'évoquer, y compris dans le domaine des affaires. Par des transitions successives la Francophonie a évolué, passant de la langue... à l'économie, qu'elle soit réelle ou virtuelle. Les choix stratégiques de la Francophonie économique ont intégré au fil du temps les évolutions de l'économie mondiale qui créent des situations de vulnérabilités ou d'opportunités en matière de développement, ainsi que les besoins perçus et les attentes spécifiques des pays membres. Ils sont influencés par une multitude de facteurs, mais certains domaines d'intervention sont, de mon point de vue, fondamentaux, comme par exemple le développement des secteurs créateurs de valeur ajoutée, le soutien aux PME, le développement des industries culturelles, la promotion d'une économie de proximité, la facilitation de l'accès aux financements adaptés aux contextes locaux, etc.

limbă la... economie, fie ea reală sau digitală. Alegerile strategice ale Francofoniei economice au integrat de-a lungul timpului evoluțiile economiei mondiale care creează situații de vulnerabilitate sau oportunități de dezvoltare, precum și nevoile percepute și așteptările specifice ale țărilor membre. Ele sunt influențate de o multitudine de factori, dar unele domenii de intervenție sunt, din punctul meu de vedere, fundamentale, mai precis cele care consolidează baza productivă ancorată pe un teritoriu național, ca de exemplu, dezvoltarea sectoarelor cu valoare adăugată, sprijinul pentru IMM-uri, dezvoltarea industriilor culturale, promovarea unei economii de proximitate, facilitarea accesului la surse de finanțare adaptate contextului etc.

Această convingere este dată de exercițiul responsabilităților mele de director al cooperării economice la Organizația Internațională a Francofoniei (OIF) și de expert al altor organizații internaționale, care m-au făcut să mă confrunt cu realitățile anumitor țări și regiuni ale lumii francofone, cu sărăcia, sub-

dezvoltarea și disperarea. M-am confruntat, de asemenea, cu ideologiile și stereotipurile modelelor de dezvoltare, pentru a nu reaminti decât programele de ajustare structurală propuse sau, mai bine zis, impuse de instituțiile de la Bretton Woods în diferite regiuni din spațiul francofon. Am văzut și am fost puternic marcată de mimetismul intelectual în promovarea modelelor macroeconomice „gata de utilizare“ care m-au făcut de multe ori să mă gândesc

la România de după '89. Am înțeles foarte clar că puterea unei politici economice sau a unui program de cooperare nu este măsurabilă prin importanța mijloacelor implicate, ci prin efectele sale reale asupra populației țintă.

În aceasta lume complexă, am fost tentată adesea să mă întreb dacă nu ar fi posibil ca Francofonia să disemineze și să-și facă cunoscute valorile și paradigmele de progres, potențialul de forțe în domeniul cultural, economic, politic, social, folosind alte limbi, chiar și limba engleză. Răspunsul nu-l dețin, dar ceea ce este sigur e că limba franceză se consolidează prin facilitarea accesului la „limba celuilalt“, promovând și sprijinind pluralitatea lingvistică cu toate beneficiile acesteia. Din această perspectivă, Francofonia rămâne „șansa diversității“.

► Maria Niculescu este profesor universitar, fost șef de catedră UNESCO (catedra francofonă), responsabil de filiere francofone, director de institute francofone (INDE-București, ESFAM-Sofia), funcționar internațional (Directorul Direcției de cooperare economică a OIF; Ambasador, reprezentant permanent al OIF pe lângă Uniunea Europeană), expert în diferite organizații internaționale.

J'ose dire qu'en raison de cette soumission aveugle aux modèles de pensée anglo-saxons d'«importation», dans de nombreux domaines de recherche, nous avons manqué une occasion unique, celle d'identifier les vrais problèmes de ces décennies de changement et de proposer des modèles adéquats de développement, basés sur les principes d'une approche positive, capable d'induire des solutions en fonction des réalités nationales.

Cette conviction est issue de l'exercice de mes responsabilités comme Directeur de la coopération économique de l'Organisation internationale de la Francophonie (OIF) et d'expert d'autres organisations internationales, qui m'ont conduite à me confronter

aux réalités de certains pays et régions du monde francophone, à la pauvreté, au sous-développement et au désespoir. J'ai également été confrontée aux idéologies et aux stéréotypes des modèles de développement, pour ne rappeler que les programmes d'ajustement structurel proposés ou, plus précisément, imposés par les institutions de Bretton Woods dans différentes régions de l'espace francophone. J'ai constaté et été fortement marquée par le mimétisme intellectuel dans la promotion de modèles macroéconomiques «prêts à l'emploi» qui m'ont souvent fait penser à la Roumanie d'après

89. J'ai perçu clairement que le pouvoir d'un programme de politique économique ou de coopération n'est pas mesurable par l'importance des moyens alloués, mais par ses effets réels sur la population cible.

Dans ce monde complexe, j'étais tentée de me demander s'il serait concevable pour la Francophonie de diffuser et faire connaître ses valeurs et ses paradigmes de progrès, son potentiel de forces en matière culturelle, économique, politique, sociale... en utilisant d'autres langues, même la langue anglaise?! Je ne détiens pas la réponse, mais ce qui est sûr c'est que le français se renforce en facilitant l'accès à la langue de l'autre, en promouvant et en soutenant la pluralité linguistique, avec tous ses bénéfices. Dans cette perspective la Francophonie reste la «chance de la diversité».

► Maria Niculescu est professeur des universités, ancien responsable d'une chaire UNESCO (chaire francophone), responsable de filières francophones, Directeur d'instituts francophones (INDE-Bucarest, ESFAM-Sofia), fonctionnaire international (Directeur de la Direction de coopération économique de l'OIF, Ambassadeur, représentant permanent de l'OIF auprès de l'Union européenne), expert auprès d'organisations internationales.

